

CẦN TÍCH CỰC ĐỔI MỚI, NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC BẢO TÀNG

PHẠM ĐÌNH PHONG*

Trong những năm qua, đặc biệt là từ khi Thủ tướng Chính phủ có quyết định phê duyệt Quy hoạch tổng thể hệ thống bảo tàng Việt Nam đến năm 2020 (Quyết định số 156/2005/QĐ-TTg, ngày 23 tháng 6 năm 2005), hoạt động của các bảo tàng ở Việt Nam đã có những chuyển biến tích cực. Công tác xây dựng hệ thống pháp luật về bảo tàng được đẩy mạnh; hệ thống bảo tàng được củng cố, nâng cấp và phát triển; hoạt động bảo tàng tiếp tục được đổi mới cả về hình thức và nội dung, nhiều bảo tàng đã trở thành điểm đến hấp dẫn, thực hiện tốt việc giáo dục truyền thống, nâng cao tri thức văn hóa, khoa học cho công chúng, đồng thời góp phần quan trọng vào công cuộc xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội, quảng bá rộng rãi hình ảnh đất nước, con người Việt Nam trên trường quốc tế. Bên cạnh những kết quả đã đạt được, hoạt động của các bảo tàng vẫn còn nhiều hạn chế, bất cập. Nhận thức của các cấp, các ngành về vị trí và vai trò của bảo tàng còn chưa toàn diện, đầy đủ; việc triển khai các dự án xây dựng mới, chỉnh lý, nâng cấp trưng bày một số bảo tàng chưa bảo đảm tiến độ về thời gian; một số bảo tàng còn trùng lặp về nội dung trưng bày, hiệu quả hoạt động chưa cao; hiện vật chưa phong phú, nội dung trưng bày chưa đảm bảo tính khoa học, hấp dẫn; mức đầu tư kinh phí cho xây dựng, trưng bày và tổ chức hoạt động của bảo tàng còn thấp và còn có sự chưa hợp lý giữa đầu tư cho xây dựng công trình và đầu tư cho trưng bày; thiếu đội ngũ chuyên gia và cán bộ giỏi trong lĩnh vực chuyên môn bảo tàng; công tác xã hội hóa hoạt động bảo tàng chưa được đẩy mạnh. Vì vậy, yêu cầu tích cực đổi mới, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của các bảo tàng ngày càng trở nên hết sức cấp thiết.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch là cơ quan của Chính phủ, thực hiện chức năng quản lý nhà nước về văn hóa, gia đình, thể dục, thể thao và du lịch

trong phạm vi cả nước, trong đó có lĩnh vực bảo tàng. Trên cơ sở xác định sự nghiệp đổi mới các hoạt động bảo tàng cần được bắt đầu và là trách nhiệm trước hết của các bảo tàng thuộc Bộ (Bảo tàng Lịch sử quốc gia, Bảo tàng Hồ Chí Minh, Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam, Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam), vừa qua, trong các ngày 16, 19 và 26 tháng 8 năm 2016, Bộ trưởng Nguyễn Ngọc Thiện đã liên tục có các buổi làm việc trực tiếp với khối Bảo tàng thuộc Bộ và các đơn vị có liên quan nhằm xem xét thực trạng của các bảo tàng, nhất là những hạn chế, khó khăn, vướng mắc, từ đó có ý kiến chỉ đạo cụ thể, sâu sát, kịp thời đối với hoạt động của các đơn vị.

Nhận thấy những ý kiến chỉ đạo của Bộ trưởng không chỉ có ý nghĩa thiết thực đối với các bảo tàng thuộc Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, mà còn là cơ sở quan trọng để từ đó các bảo tàng trên cả nước tự liên hệ - nhìn lại chính mình, xác định định hướng hoạt động trong thời gian tới, chúng tôi xin được ghi lại và giới thiệu với bạn đọc *Tạp chí Di sản văn hóa* những ý kiến chỉ đạo của Bộ trưởng tại các buổi làm việc với các bảo tàng thuộc Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch vừa qua.

Tiêu đề bài viết này "Cần tích cực đổi mới, nâng cao chất lượng và hiệu quả hoạt động của các bảo tàng" được chúng tôi xác định trên cơ sở nhận thức của mình về tinh thần xuyên suốt và nổi bật qua các ý kiến chỉ đạo của Bộ trưởng.

Tại buổi làm việc chung với các bảo tàng thuộc Bộ và các đơn vị có liên quan - tổ chức tại trụ sở Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, ngày 16 tháng 8 năm 2016, trên cơ sở đánh giá cao nỗ lực của các đơn vị sự nghiệp khối Bảo tàng trong việc khắc phục khó khăn, hoàn thành nhiệm vụ chính trị được giao, góp phần bảo vệ và phát huy giá trị lịch sử, truyền thống của dân tộc, đồng thời chỉ rõ những hạn chế, bất cập trong thực tiễn tổ chức các hoạt động, Bộ trưởng đã chỉ đạo các bảo tàng kịp thời triển khai một số nhiệm vụ nhằm tạo bước chuyển biến mạnh mẽ trong những năm tới. Đó là:

* Phó Cục trưởng Cục Di sản văn hóa

- Nâng cao nhận thức của mỗi công chức, viên chức, người lao động trong bảo tàng về vai trò, vị thế và đóng góp của bảo tàng đối với xã hội đương đại. Đoàn kết, nhất trí, chủ động hơn nữa trong việc thực hiện các nhiệm vụ chính trị và nhiệm vụ chuyên môn được giao, phấn đấu đưa bảo tàng trở thành điểm đến có sức hấp dẫn đối với công chúng.

- Đổi mới, nâng cao chất lượng về nội dung và hình thức trưng bày của bảo tàng, xứng tầm là các đơn vị đầu ngành trong hệ thống bảo tàng Việt Nam. Để làm được điều đó, các bảo tàng cần sớm xây dựng, báo cáo lãnh đạo Bộ xem xét, phê duyệt để án phát triển, với lộ trình, kế hoạch cụ thể, phù hợp, tạo nên nét riêng với đặc thù của đơn vị.

- Bảo tàng Lịch sử quốc gia, Bảo tàng Hồ Chí Minh, Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam thực hiện ngay việc rà soát, sắp xếp lại các hoạt động dịch vụ trong khuôn viên của đơn vị, bảo đảm cảnh quan, môi trường văn minh, lịch sự.

- Cục Di sản văn hóa phối hợp với Cục Mỹ thuật, Nhiếp ảnh và Triển lãm nghiên cứu, tham mưu lãnh đạo Bộ về việc xây dựng Trung tâm giám định tác phẩm mỹ thuật; phối hợp với các đơn vị liên quan mở các lớp tập huấn, bồi dưỡng, cập nhật thông tin kịp thời cho đội ngũ cán bộ làm công tác bảo tàng.

- Vụ Kế hoạch, Tài chính tổng hợp các đề xuất, kiến nghị về đầu tư, xây dựng cơ bản, hỗ trợ tài chính, cải tạo cơ sở vật chất của các đơn vị, báo cáo lãnh đạo Bộ xem xét.

- Vụ Tổ chức cán bộ, trên cơ sở đề án vị trí việc làm của các đơn vị đã được lãnh đạo Bộ phê duyệt, hướng dẫn việc kiện toàn nhân sự theo quy định và lộ trình phát triển của các đơn vị, báo cáo lãnh đạo Bộ.

Thăm và làm việc tại Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam ngày 19 tháng 8 năm 2016, Bộ trưởng biểu dương những cố gắng của các thế hệ cán bộ, công chức, viên chức Bảo tàng trong nửa thế kỷ thực hiện sứ mệnh lịch sử là nghiên cứu, sưu tầm, bảo quản, trưng bày và giới thiệu kho tàng di sản mỹ thuật độc nhất vô nhị của nước nhà tới đồng bào công chúng trong và ngoài nước.

Xác định niềm tự hào và bề dày truyền thống đó cũng đồng nghĩa là trách nhiệm vô cùng lớn lao trong việc xây dựng và định vị một thương hiệu xứng tầm bảo tàng quốc gia. Bộ trưởng chia sẻ: "Các thế hệ đã tiếp nối, kế thừa truyền thống để hoàn thành những nhiệm vụ quan trọng, góp phần bảo quản, giữ gìn và giới thiệu đến đồng bào công chúng trong nước và quốc tế những tác phẩm nghệ thuật giá trị, rất nhiều trong số đó là tài sản độc nhất vô nhị của đất nước. 50 năm đã kết tinh vô vàn

công sức, trí tuệ của biết bao con người, vì vậy, thế hệ ngày hôm nay phải luôn trân trọng, gìn giữ và phát huy bề dày truyền thống đó...". Theo đó, để thực hiện được trọng trách này, Bộ trưởng đã chỉ đạo cụ thể về một số nhiệm vụ mà Bảo tàng cần khẩn trương thực hiện trong thời gian tới:

- Xây dựng chiến lược phát triển, trong đó xác định cụ thể những định hướng trước mắt cũng như lâu dài, đồng thời đưa ra các giải pháp phù hợp để thực hiện.

- Đổi mới, nâng cao chất lượng nội dung và hình thức trưng bày, tạo nên sức hấp dẫn, thu hút khách tham quan từ chính những sưu tập nghệ thuật đỉnh cao, đặc biệt là tác phẩm của các bậc danh họa tài ba, những tên tuổi đã làm nổi danh mỹ thuật Việt Nam trên bản đồ mỹ thuật thế giới. Bộ trưởng nhấn mạnh: "Ngay trong dịp kỷ niệm 50 năm thành lập tới đây, Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam hãy tạo nên những dấu ấn đẹp trong lòng công chúng bằng những sưu tập đặc biệt giá trị được đưa ra trưng bày".

- Triển khai khẩn trương, quyết liệt các nhiệm vụ: nghiên cứu, sưu tầm, kiểm kê, bảo quản, tu sửa, phục chế, giám định tác phẩm mỹ thuật,... Tuy nhiên, cần lựa chọn để đầu tư có trọng tâm, trọng điểm, tránh tràn lan, hời hợt.

- Quan tâm đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực có chất lượng trưởng thành từ thực tiễn công việc, giàu tâm huyết, đoàn kết, đồng lòng để thực hiện nhiệm vụ chung.

- Tăng cường hoạt động truyền thông và xây dựng thương hiệu - cần nhận thức đây vừa là một nhiệm vụ, vừa là một giải pháp cần triển khai có hiệu quả để Bảo tàng được quảng bá rộng rãi tới công chúng và khẳng định tên tuổi của mình.

- Đưa Bảo tàng trở thành một môi trường văn hóa lý tưởng, nơi tiếp sức và tạo động lực cho những ý tưởng sáng tạo, tạo nên lực hút mạnh mẽ để ngày càng có nhiều hơn nữa công chúng quan tâm, yêu mến và tìm đến Bảo tàng với vị thế là một địa chỉ văn hóa tin cậy, sang trọng và lôi cuốn.

Thăm và làm việc tại Bảo tàng Lịch sử quốc gia ngày 26 tháng 8 năm 2016, trên cơ sở ghi nhận, trong những năm qua, Bảo tàng Lịch sử quốc gia đã trở thành một địa chỉ ghi được những dấu ấn nhất định trong đời sống văn hóa nước nhà thông qua việc lưu giữ, trưng bày và phát huy giá trị những báu vật thuộc các nền văn hóa lâu đời, chứa đựng những giá trị lịch sử và tinh hoa nghệ thuật truyền thống đặc sắc của Việt Nam, Bộ trưởng đã thẳng thắn chỉ rõ: "Bảo tàng chính là diện mạo văn hóa quốc gia. Các bảo tàng luôn đóng vai trò là thiết chế văn hóa quan trọng bậc nhất, nơi hội tụ

những di sản tinh hoa riêng có của mỗi quốc gia, dân tộc. Bảo tàng cũng luôn là những điểm đến không thể thiếu của du khách trong hành trình tìm hiểu, khám phá đặc trưng văn hóa của mỗi vùng đất. Bảo tàng Lịch sử quốc gia lại càng phải làm được điều đó". Tuy nhiên, theo Bộ trưởng, với điều kiện về cơ sở vật chất và nhân lực hiện tại, lẽ ra Bảo tàng Lịch sử quốc gia, với vị thế, tầm vóc, thương hiệu của mình, có thể làm được tốt hơn những gì đã làm được; vì vậy, phải cùng nhau làm rõ những nguyên nhân khiến hoạt động của Bảo tàng vẫn còn những hạn chế, bất cập, đặc biệt là tình trạng thưa vắng khách tham quan.

Từ cách đặt vấn đề đó, Bộ trưởng đã chỉ đạo Bảo tàng cần thực hiện ngay một số công việc nhằm tạo ra sự chuyển biến thực sự trong các hoạt động, cụ thể là:

- Về hoạt động trưng bày: Hiệu quả của hoạt động trưng bày của một bảo tàng thể hiện rõ nhất ở lượng khách tham quan, nhưng chính sự nhàm chán, xơ cứng của trưng bày là nguyên nhân cốt lõi khiến công chúng không tìm thấy cảm giác bị cuốn hút. Vì vậy, để tăng lượng khách tham quan cũng như tăng doanh thu từ bán vé, cần thay đổi tư duy một chiều là trưng bày những gì bảo tàng có, theo quan điểm của bảo tàng sang nghiên cứu nhu cầu của khách tham quan để có sự điều chỉnh nội dung và hình thức trưng bày phù hợp. Giải pháp trưng bày cần chú ý đến những yếu tố tác động trực quan tới khách tham quan để tăng tính hấp dẫn của nội dung trưng bày. Bên cạnh đó, Bảo tàng phải xây dựng ngay phương án cải tạo, chỉnh trang diện mạo, nhất là khu vực trưng bày ngoài trời bảo đảm mỹ quan và đúng công năng. Bộ trưởng nhấn mạnh: "Tôi có cảm giác tâm lý chấp nhận sự "tạm tạm" đang khiến cho hoạt động của Bảo tàng, đặc biệt là công tác trưng bày cũng chỉ dừng ở mức độ "tạm tạm". Trưng bày chính là "bến cuối" trong chuỗi hoạt động của Bảo tàng, nơi quan trọng nhất để người xem biết được Bảo tàng đang lưu giữ những gì, sưu tập hiện vật đó quý giá đến đâu, tiêu biểu như thế nào... Cứ nói rằng quý lắm, độc đáo lắm nhưng không giới thiệu được với công chúng thì cũng vô nghĩa thôi. Không thể nói là tốt nếu Bảo tàng vắng khách...".

- Về hoạt động dịch vụ: Tổ chức những hoạt động dịch vụ văn minh, lịch sự để phục vụ khách tham quan theo đúng quy định của pháp luật; kiên quyết loại bỏ những hình thức dịch vụ không phù hợp với bảo tàng.

- Về hoạt động truyền thông, quảng bá, xúc tiến du lịch: Tăng cường giới thiệu nội dung và

hoạt động của Bảo tàng trên các phương tiện thông tin đại chúng. Hoạt động truyền thông, nếu thực hiện đơn lẻ sẽ không mang lại hiệu quả, nên phải có sự liên kết giữa hệ thống bảo tàng và kết nối chặt chẽ với các tour, tuyến du lịch. Vì vậy, trong thời gian 02 tháng tới, Cục Di sản văn hóa và các bảo tàng thuộc Bộ phối hợp với Tổng cục Du lịch nghiên cứu tổ chức hội nghị với sự tham gia của các công ty du lịch lữ hành để thống nhất xây dựng phương án đưa các bảo tàng trở thành điểm đến không thể thiếu của du khách trong hành trình tìm hiểu, khám phá đặc trưng văn hóa của các vùng miền.

- Về đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực: Thái độ phục vụ chuyên nghiệp, thân thiện là yêu cầu bắt buộc mà Bảo tàng cần quán triệt trong mọi hoạt động liên quan để đem tới sự hài lòng đối với khách tham quan, xóa bỏ khoảng cách giữa Bảo tàng với công chúng. Công tác thuyết minh phải đáp ứng được yêu cầu chuẩn mực, truyền cảm. Bảo tàng Lịch sử quốc gia phải đi đầu trong việc xây dựng đội ngũ cán bộ có năng lực, trí tuệ và tâm huyết đủ sức tìm ra lời giải cho những bài toán nan giải đang đặt ra. Bộ trưởng chia sẻ: "Là những người làm văn hóa, chúng ta phải thực sự thấy buồn, thấm thía và không thể ngồi yên trước thực tế này. Mỗi cán bộ Bảo tàng chính là một người bắc cầu nối từ kho tàng di sản văn hóa vô giá đến với người xem. Để làm được điều đó, không chỉ là vấn đề trách nhiệm mà còn là tình yêu, là niềm tự hào tự có trong bản thân mỗi người. Một khi đã yêu, đã tự hào thì chúng ta sẽ có cách để chấp cánh cho tình yêu đó. Hãy nở nụ cười thân thiện, hãy thể hiện phong cách chuyên nghiệp khi tiếp đón du khách. Hãy tháo bỏ nhanh chóng nếp tư duy và cách làm hiện vật cứ bày mà không quan tâm đến nhu cầu của người xem".

Những ý kiến chỉ đạo của Bộ trưởng Nguyễn Ngọc Thiện là những định hướng hết sức cụ thể để tháo gỡ những khó khăn, vướng mắc trong thực tiễn hoạt động. Theo đó, các Bảo tàng cần có sự đổi mới căn bản cả về tư duy và nhận thức trong quá trình tổ chức hoạt động nhằm bắt kịp với xu thế phát triển của xã hội, đưa các bảo tàng thực sự là một lựa chọn ưu tiên trong những hình thức học tập, khám phá, vui chơi giải trí, đủ sức hấp dẫn và thỏa mãn được nhu cầu đa dạng của công chúng, nhất là thế hệ trẻ./

D.Đ.D

(Ngày nhận bài: 28/8/2016; ngày phân biên đánh giá: 30/8/2016; ngày duyệt đăng bài: 01/09/2016).